

Fsh 12/556

Aggershausen

lørdag morgen 28. august 1948 e. Kr.

«Dyligt må möjligen kunna försvaras såsom ett i en nödsituation ofrånkomligt offer åt en upphetsad folkstämning — — —»
(Fra «Den Norske Rättsuppgörelsen», s. 122.)

I går snakket vi meget sammen om statsråd Skancke. Nu skulle hans skjebne avgjøres. I hele tre år hadde professor og kirkeminister Skancke sittet fengslet med krav om dødsdom og henrettelse hengende over seg det meste av tiden, og nu hadde den høyeste «rett» gjort dødsdommen endelig. Summum ius, summa iniuria, sa de erfarne romere, og jeg kunne ikke la være å tenke på dette uttrykket om alt som gikk under navn av rett i et kristent land og ble godtatt som rett av et kristent folk trass i at framstående jurister sa det motsatte: Det hadde ikke noe med rett å gjøre, der hadde aldri vært så mye lovløshet i Norge før. Folkemassen hadde krevd blod, og både kirken, og de verdslige myndigheter gikk med på kravet.

Dødsdom og henrettelse! Men hvorfor? Hadde Skan-

En byll på verden er den som trekker seg ut av og isolerer seg fra den felles naturs prinsipp, fordi det som skjer ikke behager ham.

Marc Aurel.

Påtrengende tanker ved en henrettelse

cke drept noen? — Hadde han sprengt bruer og hus i lufta eller begått annen sabotasje til alvorlig skade for land og folk? — — Nei, i så fall ville han ha fått et pent takkediplom i stedet for dødsdom, sannsynligvis.

Han må ha lidd fryktelig i hele denne tiden med dødsdommen hengende over seg og fullt bevisst om at statskirkens ledende menn sto bak kravet om blod og død. Henrettet sjelelig hundrevis av ganger i disse årene. Og håpet om en endring til det bedre ble nok tent nu og da av vise og fornuftige venner, som trodde at kristendommen i Norge var ekte og sterk: Du

blir nok benådet, skal du se. De våger ikke å gå så vidt i dag!

Og så kom «Stortingets» behandling av dødsstraffen, og «høyesteretts» avvisning av ny anke. — Alt var forgjeves, alt var negativt. Bare hatet og blodtørsten var brennende i det norske folk og dets valgte representanter og «retter». Hatet og blodtørsten dyrkes og næres ved predikanter og talere, i presse og i radio og i selskaper og klubber: Hatet, blodtørsten og betegnelsen «god nordmann» danner et trekløver som er karakteristisk for store deler av folket. Der går en rød tråd av martyrblood helt fra justismordet på Håland og Skår Pedersen fram til Quisling og videre til i dag da Skancke skal danne fortsettelsen. Det var en blodig «fred» som brøt løs! Denne freden finner ikke hvile, ser det ut til. Måtte Guds fred og kjærlighet snart fordrive den bort fra vårt folk og land!

Nei, skutt blir han ikke, sier de fornuftigste, nei, det ville være uhørt; det våger de ikke. Han blir sikkert benådet!

Men jeg tviler! Jeg har ikke lenger noen større tro på menneskers fornuft og kjærlighet. Kjærligheten tror jeg på. Den har jeg funnet hos noen få, ytterst få! Ikke bare egenkjærligheten, men også den ofrende, uegennytt-

ge, altruistiske kjærligheten har jeg møtt hos enkelte. Og vi i NS hadde jo egennyttens i bakgrunnen, det var fellesnyttens som hadde hedersplassen i vårt program, og nettopp derfor kunne det ikke vinne vårt folk!

Så var gårdsdagen slutt og vi skiltes og gikk hver til vår fangecelle på Akershus, som vi gjerne kaller «Aggersshau-

Krype først og siden gå, det den hele verden må.
Landstad.

sen». Etter kveldsmaten hører vi skudd. Først en salve geværskudd, og så et enkelt skudd. «Det er pistol-skudd», sier en frontkjemper, som selv går med en russisk kule i kroppen. — — Jeg gjør mine betraktninger i all stillhet: Er det forberedelser til mørkets gjerninger? Bødlene er uttatt til natten. Det er eksekusjonspelotongens sjef som øver seg bl. a. i å gi «nådeskuddet»! Altså vil det skje i natt likevel. — Kjære Gud! Hvorledes kan det være mulig? Kan nordmenn drepe egne landsmenn i fredstid? Med kaldt overlegg? Har de ikke selv klandret og dømt, fordømt henrettelser mens det var krig? Og så dreper de selv i fred og ro en mann som ikke har gjort seg skyldig i hverken mord eller sabotasje! — Trøst du, store og mektige Gud, vår venn Skan-

cke. Hjelp ham du til å bære også disse sine siste timers lidelser med ro og verdighet i tillit til Deg og Din store kjærlighet og nåde! Se Du i nåde til alle dem som er skyldige i at dette skjer. Du alene er rettferdig. Vær Du den som tilgir der hvor det skal tilgis, og den som straffer der hvor det skal straffes. Du har så mangen gang latt det onde i menneskehjertene få renne lina ut, for så til slutt å vende alt til det beste, til Din ære og pris! Se i nåde til alle medskyldige, alle som har ropt på hevn, blod og straff, alle som enten direkte eller indirekte, — aktivt krevende eller stilltiende, har gitt sitt samtykke og sin fullmakt til lovgivere, dommere, stortingsmenn og regjering og alle deres medhjelpere. Se i nåde til dem som i ond vilje eller i

Forts. side 4

Verre enn den svarteste egne synd er den egne rettferdighet.

Søren Kirkegaard.

100256

2. Aggershausen

Fort. fra side 1

tankeløshet har åpnet den kampen som framleis raser i vårt land og folk. Hjelp oss alle inn på dine veier fram til sannhet, kjærlighet og nåde og rett. Skån oss for jødefolkets skjebne! Amen!

Klokken 04.30 høres bildur. Den ene bilen etter den andre ruller inn på Akershus festnings område. Bildører åpnes og slås igjen. Så er det stille en stund. Så kommer det ennå en bil, på ny høres bildørene. Og så blir det en trykkende stillhet.

Kjære himmelske Gud og Far! Vær nær vår dødsdømte venn Skancke i denne stund. Ta imot hans ånd og innpod ham på Deg. Gi ham styrke og gi ham tro. Frels ham og gi ham det evige livet! Gi ham Din hellige Ånd. Jesu blod har sonet alle våre synder, gi Du ham å ta imot denne nåden som Du gir alle som ber om det. Jeg ber deg Gud, om dette i Jesu navn. Hør min bønn! Han ble såret for våre misgjerninger og synder. Straffen lå på Ham og i Hans sår har vi funnet legedom. Amen!

Det er fremdeles trykkende stillhet der ute. — Hva er det som foregår nu?

En geværsalve!

Tre sekunder, kanskje, og så ett enkelt skudd! Et skarpt skudd alene slik som i går kveld!

Store Gud, hva er det som skjer?

«Der skjøt de Skancke, svin!» Slike og andre forbitrede rop går fra celle til celle på tvangsarbeidsanstalten Akershus i morgendemringen.

«Rache!» roper en.

«Hold opp med dette tøysset!» roper en annen.

Og så begynner samtalen

å bli litt roligere etter hvert: Hørte du skuddene? — Ja, nå tok de Skancke, de djevlene! Fy for uslinger som utfører slik bøddeltjeneste mot landsmenn i fredstid!

Ja, sier en annen, — de har fem hundre kroner og en flaske brennevin hver for jobben. Snakker om judaspenger, gett! Hørte dere skriket før han fikk nådeskuddet? Ja, de har nok vært litt for fulle til å kunne treffe skikkelig.

Bildører åpnes og slås igjen den ene etter den andre. Bilen starter, bildur etter bildur stiger og avtar. Hva er klokka nu? Framleis halv fem? Nei, den er stoppet. Nedgått?

Nei, det er bare 2—3 tårn på trekkeren. Men klokka står! Jeg legger klokka fra meg på cellebordet og tenker, tenker, tenker.

Hva vil de skyldige tenke og føle når deres «dåd» blir kjent i dag, — de skyldige fra øverst til nederst.

Ikke rart at de bruker mørket til slikt. Tok de med seg liket av Skancke nu da de kjørte bort etter utført «dåd»? Hadde de likkiste med seg, eller la de liket på en bære, en sykebære, eller bare i en presenning? Han blødde jo sikkert enda da de dro. Skjuler de blodet på jorden etter seg? Eller lar de det ligge synlig på jorden som et vitne som roper til himmelen? Var presten der helt til slutt? Var legen der og erklærte døden inntrådt?

Fengselsbjellene ringer. — Gamle, rustne fengselsbjeller ringer og varsler at en ny dag er begynt, en ny fengselsdag, ennu en av de mange, mange, og en ny henrettelse, ny sorg og lidelse for slekt og venner,

for hustru og barn, for brødre og søstre, og kanskje for en gammel mor? Gud trøste og styrke dem alle! Amen i Jesu navn!

Jeg står opp fra den kasjen som er min seng. En fange er på vei til kjøkket. Han veksler noen forbitrede ord med nattvakten. Det er henrettelsen som er emnet, og vakten svarer lite eller intet, så vidt jeg kan se og høre.

Der ligger klokken. Framleis bare halv fem! — Jeg prøver å trekke den, men den går ikke. Så ryster jeg den men den står. Så bruker jeg tar vaskebøten, går ut på gangen for å tømme den, møter fangekamerater i samme ærend. Det er hastverk. Alle skal snarest mulig til kjøkkenet og hente frokosten. En ny arbeidsdag, en ny tvangsarbeidsdag, en ny fengselsdag. De sier ikke så mye, bare hastet i vei. En ny og ung fangekamerat kommer inn til meg i cellen min. Han er opprømt i sin forelskelse og stolt av sitt dikt til den elskede! Han synes han må få lov å lese det, bare for meg naturligvis! Jeg prøver å forstå ham og hans ekstatiske stemning, jeg lar ham lese. Nu og da tar han pauser, liksom for å forvisse seg om at han har min interesse.

«Les bare, du,» sier jeg, «jeg må ordne litt her før jeg går på kjøkkenet etter maten.» Tankene mine er hos den henrettede og de skyldige, og lesningen går dør forbi. «Nei, du er nok ikke med i dag, bestefar,» sier han

et slikt øyeblikk! Det var en gang noen som kastet lodd om klærne til den henrettede mens han enda hang og levde over dem også. En sørgende hustru eller mor? Hva angår det dem? De har tjenesten sin, de!

Døren åpnes. Jeg sitter og skriver ned disse påtrengende tankene. En medfange kommer inn til meg og spør og jeg hørte det. Flere og flere fanger på vei til kjøkket. En ny dag. Frokosten hentes. En fange skutt igjen! Ja, ja, det er nok så det, ja en fange skutt igjen! Jeg tar vaskebøten, går ut på gangen for å tømme den, møter fangekamerater i samme ærend. Det er hastverk. Alle skal snarest mulig til kjøkkenet og hente frokosten. En ny arbeidsdag, en ny tvangsarbeidsdag, en ny fengselsdag. De sier ikke så mye, bare hastet i vei. En ny og ung fangekamerat kommer inn til meg i cellen min. Han er opprømt i sin forelskelse og stolt av sitt dikt til den elskede! Han synes han må få lov å lese det, bare for meg naturligvis! Jeg prøver å forstå ham og hans ekstatiske stemning, jeg lar ham lese. Nu og da tar han pauser, liksom for å forvisse seg om at han har min interesse.

Du må aldri tro at en mann kan bli lykkelig ved en annens ulykke.

Seneca.

et slikt øyeblikk! Det var en gang noen som kastet lodd om klærne til den henrettede mens han enda hang og levde over dem også. En sørgende hustru eller mor? Hva angår det dem? De har tjenesten sin, de!

Døren åpnes. Jeg sitter og skriver ned disse påtrengende tankene. En medfange kommer inn til meg og spør og jeg hørte det. Flere og flere fanger på vei til kjøkket. En ny dag. Frokosten hentes. En fange skutt igjen! Ja, ja, det er nok så det, ja en fange skutt igjen! Jeg tar vaskebøten, går ut på gangen for å tømme den, møter fangekamerater i samme ærend. Det er hastverk. Alle skal snarest mulig til kjøkkenet og hente frokosten. En ny arbeidsdag, en ny tvangsarbeidsdag, en ny fengselsdag. De sier ikke så mye, bare hastet i vei. En ny og ung fangekamerat kommer inn til meg i cellen min. Han er opprømt i sin forelskelse og stolt av sitt dikt til den elskede! Han synes han må få lov å lese det, bare for meg naturligvis! Jeg prøver å forstå ham og hans ekstatiske stemning, jeg lar ham lese. Nu og da tar han pauser, liksom for å forvisse seg om at han har min interesse.

«Les bare, du,» sier jeg, «jeg må ordne litt her før jeg går på kjøkkenet etter maten.» Tankene mine er hos den henrettede og de skyldige, og lesningen går dør forbi. «Nei, du er nok ikke med i dag, bestefar,» sier han

skuffet.

Så går vi ut av cellen min. Jeg går til kjøkkenet etter frokosten, og han går inn til sin frokost som han allerede har hentet, men som han neppe ensen i sin store forelskelse. Han har bare livsvarig! Og nu er framtia så lys for ham! Han nærer ennu håp om en framtid med sin nye «flamme», og — håp om fornuft! Håp om kjærlighet som kan åpne fengselsdører! Håp om at den nye krigen skal bli litt bedre enn denne såkalte «freden», som vi alle kjempet for, drømte om og håpet på som noe godt for hele folket! Får han rett? Blir det snart en bedring og en mulighet for ham og for de mange, mange andre?

Vi kommer ut og møter vaktene. De venter øyensynlig også i dag min vanlige morgenhilsen, puttet inn mellom glade sangstrofer. Men den uteblir i dag. Jeg orker ikke i dag å hilse på dem som hører til på den andre siden av avgrunnen mellom oss og våre hatfylte motstandere. Avgrunnen var nesten borte men nu er den der igjen, Dette er ikke rett av deg, Alex, sier min samvittighet. Du har ikke lov til å hate dem. Hevnen hører Gud til.

«Hørte du hvor han skrek

SIGBJØRN HØLMERAKK:

«Når man er samlet til masse møte, er det utrolig hvor rå og hjerteløse man kan være, uten at det vekker anstøt.»

for han fikk nådeskuddet?» Det var en kristen fangevenn som spurte en annen venn på vei tilbake fra kjøkkenet. Jeg hører flere slike og liknende ord på veien fram og tilbake.

På tilbakeveien møter jeg en av Skanckes venner. «Kondolerer med Skancke,» sier jeg i forbitarten. «Kondolerer, ja,» svarer han alvorlig.

Et øyeblikk etterpå er jeg opptatt med frokosten, og så skriver jeg dette som du nu leser.

På vei til verkstedet møter jeg mange medfanger. Noen er allerede opptatt med dagens tvangsarbeid, andre går stille og langsomt for seg selv, og noen står i små klynger og snakker om henrettelsen. En sterk døl, solid og stø, sier til meg: «Nei, i dag tok de siste resten fra meg. Nu er jeg ferdig med dem, nå er det slutt. All aktelsen og respekten er borte nå!»

Stemningen på verkstedet er trykket. Trønderen sier med overbevisning at nå får de nok snart høre fra trønderne. — Betjenten har det vanskelig med å få i gang noen samtale om andre ting i dag. Det hender sogar at svar på saklige spørsmål uteblir. Smått om senn kommer en samtale i gang, og den samtalen dreier seg om henrettelsen av Skancke. «Det var det siste jeg ville tro.» «At de ville gjøre dette kunne jeg aldri tenke meg muligheten av.» «Jeg var fullt overbevist om at han ville bli benådet.» «Med dette har de gjort sin største tabbe.» Slik omtrent kommer tankene til uttrykk hos den ene og den andre. Og er det ikke opplyste, gode og sakyndige folk som sier dette? Ja, meget lærde og forstandige folk er det som gir uttrykk

for sin skuffelse over den moralen som hersker i vårt land i dag. «Nu har våre fiender fått et stygt skår i skjoldet sitt,» — det synes å være en fellesnevner for den alminnelige mening hos fangene på Akershus i dag.

Under badingen og formiddagsluffingen er henrettelsen atter hovedtemaet. Domsgrunnlaget drøftes av jurister og andre akademikere.

Høyesteretts avgjørelse drøftes også. Var de nødt til å gjøre dette på grunn av de mange farlige forsvarsvitnene? Var det et nødvendig sjakktrekk for å skjule realiteter som folket ikke måtte få vite? Slik oppstår det ene spørsmålet etter det andre både hos læg og lærd. Rettsfølelsen har fått et alvorlig knekk hos alle. Hvorledes skal dette ende? Sover de godt, de som står bak?

Framtida vil kanskje gi svar. Nu synes alt å være uklart og uvisst. En venn skrev til meg: Nu er det mørkets makter, hatet og hevnen som rår i landet.

Alex Goalde.

FOLK og LAND

Redaktør og utgiver:
JOHANNES KRINGLEBOTN

Ekspedisjon og kasse:
Postboks 3214, Oslo
Kjerschowgt. 5, Oslo
Telefon 37 76 96

Abonnementspriser:
Kr. 20.00 pr. år, kr. 10.00
pr. halvår. Sverige, Danmark; kr. 24.00 pr. år,
kr. 12.00 pr. halvår. Utlandet for øvrig: kr. 28.00 pr. år, kr. 14.00 pr. halvår. I nøytralt omslag kr. 30.00 pr. år, kr. 15.00 pr. halvår.

Løssalgpris: 50 øre
Annonsepris:
32 øre pr. millimeter
over en spalte.
Bruk postgiro nr. 16450
Sambandstrykkeriet
Oslo